

M. PAULI JUUSTEN;
EPISC. QUONDAM AB.
CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM XVII,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQVIT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

BERNHARDUS JOHANNES GADD,
Tavastensis,

IN AUDITORIO MAJORI die XVI JUNII
A. MDCCXC,

Horis ante meridiem consuetis.

ABOÆ Typis FRENCKELLIANIS.

17.

Bataillons-Adjutanten

Välädle

Herr PEHR GUST. CARSTÉN.

*Ej blott en vanlig sed at lyda
Jag ägnar Eder dessa blad;
Nej, at mit hjertas känsla tyda
Jag dessa rader nyttjar glad.
I tacks en godhet mig bevisa,
Som i mitt minne aldrig dör:
Jag skyndar at offentligt prisa
Hvad lifligt alt mit inre rör.
Försynen mine suckar böre,
Och intil åldrens sista qväll
Er hälpa jämn och önsklig göre
Samt belä Eder lifnad säll!*

Välädle Herr Bataillons-Adjutantens

ödmjukt tjenare

BERNDT JOHAN GADD.

THESES RESPONDENTIS.

Thes. I.

Dubium non est, quin si lingua Græca loco Latine scientiis tradendis ab eruditis fuisset adhibita, longe utilius hoc earum futurum fuisset incremento ac flori promovendo.

Thes. II.

Ut res existentes queant annihilari, infinita potentia non minus requiritur, quam ut ex nihilo creentur.

Thes. III.

Religioni naturali maximo suo inde nihil decedit pretio, quod revelatz illius & præstantia & necessitas urgetur.

Thes. IV.

Controversia illa, an ulli fuerint aut esse possint Athei Theoretici, in meram abit logomachiam.

Thes. V.

Cultum Dei externum qui laudant, cum interno non conjunctum; pernicietiam non minus quam turpem fovent doctrinam.

Thes. VI.

Opes quidem homo non ad præsentis tantum necessitates sublevandas, sed in futuros etiam usus, colligere debet, ubi fieri juste possit; sed minime tamen hoc studium eo usque urgendum est, ut fiducia in Providentiam Divinam injuriâ fiat.

Thes. VII.

Recte contenditur, inter cæteras virtutes diligentiam & fidem maxime quidem aptas esse ad famam homini bonam pariendam, sed non habere
tamen

tamen vim vel amicos ardentes comparandi, vel socios ac clientes plurimos circum nos congregandi.

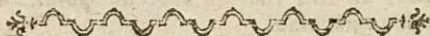
Thef. VIII.

Vix ulla major in doctrinam morum inferri pestis potuit, quam quæ ex Monachismi contagione orta, eam diu afflixit.

Thef. IX.

Egregium Pædagogicæ *Horatius* quasi compendium exhibet, ubi (Lib. II. Ep. I. v. 126 -- 131.) Poëtarum, qui iidem fere ac sapientes olim erant, studia laudans, canit;

Os tenerum pueri balbumque --- figurat;
Torquet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem;
Mox etjam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis & invidiæ corrector & iræ;
Recte facta refert; orientia tempora notis
Instruit exemplis; inopem solatur & ægrum.

dignitatis ornamento, mox post susceptum munus a. 1340, Capitulum sive Collegium Canonicorum amplificasse, Diploma confirmat quo eandem *Elavo* primo Præposito (Archipræposito) demandavit, quodque hic subiungimus (150). Quam institutionem, si ut auctor noster

K k

ha

(150) "*Hemingus* Dei gracia Episcopus Aboensis, honorabili viro ac dilecto in Christo filio, Domino *Elavo*, Canonico ibidem, sinceram in Domino dilectionem cum salute. Mandata celestia efficacius gerimus, si nostra cum fratribus onera participamur. Proinde (cum?) *Divina dispositione ad curam Pastoralis officii Ecclesie Aboensis vocati*, repperimus numerum Canonicorum per predecessores nostros, prout possibile fuerat, competenter instauratum, Nos Divini nominis cultum ampliare, Preposituram unam, consensiente ymo instanti (urgente) venerabili Capitulo nostro, de novo creavimus in Ecclesia nostra Aboensi memorata, tum propter ipsius ecclesie honorem ampliandum, tum propter ecclesiastica ministeria disponenda, tum propter curas & sollicitudines nostras & successorum nostrorum, qui pro tempore fuerint, ut premittitur relevandas. Prepositus namque, maxime ubi Archidiaconus non est, auris Episcopi est & esse debet, ut cuncta ad Episcopum referat, nec contra ejus decretum aliquid ordinare presumat, sed ejus iussionibus studeat in omnibus obedire. Nos igitur de vestra persona, quam veneranda canicies, sollers prudentia, & labores quam plurimi pro ecclesia sepius consumpti, non modiciter commendant, noticiam plenam habentes, & laudabilem memoriam pro tempore nostro, postquam ad Finlandiam venimus, memoriter retinentes, vobis prefatam Preposituram conferimus per presentes, dantes & assignantes vobis curam & administrationem in spiritualibus & temporalibus, in nomine Sancte Trinitatis & individue Unitatis; & quia prebenda quam simul Canonicus habuistis, non sufficit ad collate vobis predicte dignitatis onera supportanda, prebendam illam & prebendam *Nousiensem* nunc vacantem in simul uniendo colligatione perpetua combinamus, quam sic unitam vobis & vestris successoribus deputamus, annectentes eidem ecclesias curatas *Resa*, *Santa-mala*" [nisi nomen hoc corruptum est pro *Santa Maria*, quænam existimari Ecclesia debeat, nescio; pagus quidem *Sondamala* in parocchia *Nousis* habetur, sed nimis prope ad templum *Nousiense*, quam ut ibi Ecclesiam quærere aliam possumus?] "*& Lundis*, cum cappellis earundem, in quibus posuimus perpetuos vicarios, qui curam exer-

habet, anno fecit Pontificatus sui secundo, a. quidem jam 1339 ad

“cent animarum, congruamque percipiunt porcionem, prout in eorum
“litteris patentibus clarius continetur: ceteris omnibus obvencionibus,
“quocunque nomine censeantur, vobis & vestris successoribus cedenti-
“bus, jure perpetuo duraturis. In cujus ordinacionis & collacionis e-
“videnciam sigillum nostrum & sigillum Capituli nostri presentibus sunt
“appensa. Actum & datum Abo anno MCCCXL, Dominica proxima
“ante nativitatem beate & gloriose Virginis Marie”. *Reg. Eccl. Ab.* Fol. 259.

Brevi post nactam dignitatem Episcopalem, Hemmingum hoc per-
fecisse institutum, vel ex verbis colligi potest hujus Diplomatis. An-
diu ante electionem suam, hic in Finlandia degerit, definire non va-
lemus; recens tamen fuisse advena non videtur? Voluisse nova dignita-
te instituenda simul *Elavo*. Canonico (Collegii Seniori?) gratificari,
improbabile non putamus. Spiritu Hierarchico vehementer elatum fuis-
se, hæ literæ, ut tota vita sua, satis docent.

Elavum illum, primum Præpositum Aboënsē, anno jam 1320
Canonicum fuisse, plures quæ in *Reg. Ecclesi. Aboënsis* occurrunt lite-
ræ testantur; quumque *Elavus de Resja* semper fere vocetur, *Resjönsis*
ecclesiæ simul fuisse Curatum (vel Pastorem), credas? Aliam quandam
Præbendam (an curam Ecclesiæ Urbicæ Aboënsis? ejus Curatum &
Sacristam Dn. *Henricum* a. 1325 commemorari, in *Reg. Eccl. Ab.* Fol.
103 reperimus) jam habuisse, verba allati indicare videntur Diploma-
tis; unde simul discere licet, quænam parœciæ Archipræposituræ essent
olim annexæ; inter quas parœciam *Masku* non occurrere, mirum videri-
queat? *Elavum* Præpositum, post a. 1344 *Reg. Eccl. Ab.* non nomi-
nat; sed neque aliquem successorem suum ante a. 1355, cognoscimus.
Ipsū vero bona sua *Sæxu* dicta, Regis nomine sibi, ex silva deserta
colenda non diu ante data, Ecclesiæ Cathedrali donasse, supra docui-
mus; literas Ep. *Hemmingi* illam suam liberalitatem approbantis, nunc
subjungimus. “Omnibus presens scriptum cernentibus *Hemings*, Dei
“gracia Episcopus Aboënsis, salutem in Domino sempiternam. Noveri-
“tis, quod in presenciam nostra & Capituli nostri propter hoc constitu-
“tus honorabilis vir Dominus *Elavus*, Præpositus Aboënsis, bona sua
“propria Sexu nominata, infra limites capelle Rusko sita, de novo ex
“silvis culta per eum, & ex donacione Regis ad eum devoluta, de sua
“mera liberalitate, in suorum remissionem peccatorum contulit fabricæ
“Ecclesiæ Cathedralis in Abo jure perpetuo possidenda, eum omni ju-
“ris integritate, claris & legalibus limitibus limitata; proviso quod u-

ad fastigium Episcopale evectus fuerit, necesse est (151).

Canonicum, ante quam hac augeretur dignitate, non solum Aboënsē (152), sed etiam Upsaliensē, *Hemmingum* nostrum fuisse, MESSENIUS auctore (153) recentiores

K k 2

res

“na marca denariorum usualium de censu exinde annuatim derivando distribuatur singulis annis Clericis de choro” [unus itaque tantum habitus fuisse videtur?] “qui intererint vigiliis & missis anniversarii sui, quod post mortem suam instituit & postulavit fieri singulis annis certa die. Exinde siquidem Domino Elavo nobis exstitit supplicatum, quatenus Decimas dictorum novalium eidem fabricae donare dignemur: maxime cum eidem capelle Rusko ex alienatione tantillarum decimarum, cum consensu ymo instantia potius defensorum ecclesiae facta, nullum vel modicum prejudicium generetur; Nos igitur profectum ecclesiae nostrae Cathedralis in hoc casu cum dicto Domino Elavo pio complectentes amoris affectu, suis iustis precibus excitato, omnes tantum decimas prediales annuatim provenientes de novalibus antefatis ipsi fabricae Cathedralis ecclesiae, ut predicitur, Aboënsis, propter notam ejus indigenciam, donare curavimus perpetuo possidendas, dictam suam donacionem & ordinacionem in premissis & quolibet premissorum perpetuo tempore volentes observari, ac super ordinacionibus hujusmodi, yconomi qui pro tempore fuerit, conscientiam onerantes. In quorum omnium evidenciam, sigillum nostrum cum sigillo Capituli nostri presentibus sunt appensa. Actum & datum anno Domini MCCCXL, in festo nativitatibus beate & gloriose virginis Marie”. *Regist. Eccles. Ab. Fol. 98.*

(151) Non post a. 1340 ut noster, nec a. 1341, ut MESSENIUS habet (*Secund. T. III p. 9, T. X p. 15, T. XV p. 57*); qui annum institutae Praepositurae 1353, *ibid.* p. 16 male constituit.

(152) Inter Canonicos Aboënses hujus temporis occurrit *Hemmingus* quidam, a. 1329 (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 134*) & a. 1330 (*Ib. Fol. 142*); utrum vero idem sit qui postea factus fuit Episcopus? definire minime valemus.

(153) *Chron. Episc. p. 108; Chron. Rhythm. Finl. p. 29.*

res tradunt (154); qua de re nobis quidem parum constat (155).

De studiis, moribus aliisque ornamentis suis, quibus jam ante adeptam dignitatem Episcopalem eminuisse, benigne ac liberaliter narrant MESSENIUS (156), VASTOVIVS (157), & RHYZELIVS (158), nihil habemus quod afferamus.

Ecclesiam Parochianam (159) *Stockholmensem* in qua consecratus fuit, MESSENIUS recte explicat *adem Divi Nicolai* (160).

Indi-

---

(154) VASTOVIVS *Vit. Aquil.* in vita *S. Hemmingi*, p. 89 (Ed. Benzeli.); SPEGEL *Sw. Ryske-Hist.* II. D. p. 390; RHYZELIVS *Episcop.* p. 331, qui primum Upsaliae, deinde Aboe factum fuisse Canonicum, sciunt.

(155) Cfr. quæ monet Ill. LAGERBRING *Sw. R. Hist.* III. D. C. 8, §. 16, p. 653.

(156) *Scand.* T. IX. C. VII, p. 43; & in *Chron. Episc.* in vita *Hemmingi*.

(157) L. c. Cui in sancto viro celebrando suis non licuit deesse partibus; quamobrem virtuti ejus vere monachalem tribuit formam, circumstantiisque laudem ejus ornat neque maxime verisimilibus, neque probabilibus. Fidem ejus nos in medio relinquimus. Quod autem ibidem narrat de facta ei celesti revelatione, qua tempus nativitatis Divæ Birgittæ cognovit, per errorem ad *Hemmingum* ab eo referri, cum de *Benedicto* antecessore suo olim narratum sit, supra observavimus. Quum tamen de *Benedicti* apotheosi nulla esset quæstio; æquum sine dubio fuit, ut hic illustriori successori suo revelationis adeo præclaræ laudem cederet, in sanctorum numerum cooptando! cui consilio e-logia *Hemmingo* nostro impertita, valde accommodata fuisse, nemo non videt.

(158) L. c.

(159) Ita (non *Parochiam*) Codices MSS. duo habent recte quos postea licuit mihi consulere, ætatis licet recentioris; quorum alter in R. Bibliotheca Stockholmensi asservatur, alterum Ampl. Secretarius SIGFR. L. GAHM possidet.

(160) *Chron. Episcop.* I. c.

Indicem *Librorum* illorum *Theologiæ & Juris Canonici* multorum & *preciosorum*, quos Ecclesiæ suæ dedit, ex *Registro Eccl. Ab.* descriptum exhibemus in *Hist. Bibliothecæ R. Academiæ Aboënsis* (p. 15 sq.), adeoque hic non adponimus: fieri inde commode iudicium potest, de conditione Bibliothecarum quas eo tempore Antistites Ecclesiæ, qui præ cæteris eruditionis studio ducerentur, possidebant.

De prædiis ab eo Mensæ Episcopali Aboënsi acquisitis, quædam supra annotavimus (161); reliqua, quæ
K k 3

(161) P. 15 sq. Et de prædio *Keris* (Kairis) mensæ Episcopali donato, p. 252, not. (149): quam donationem factam literasque scriptas esse a. 1345 vel 1346, facile fuerit docere. Partem enim prædii (*XVI talenta in agris, pratum vero X plaustrorum*) a. 1344, die b. Petri martiris a *Matthia* dicto *Skalgi*, cive Aboënsi, pro CC *marckis Svevorum* *denariorum usualium* emerat, ut literæ venditionis, a. 1345, feria sexta proxima post *Ambrosii* scriptæ, & in *Registro Eccles. Aboënsis* Fol. 117 sq. conservatæ, indicant; ubi etiam comparet *Litera Libertatis* (*Frärlse-Bref*), huic eidem prædio, Ecclesiæ Aboënsi jam tum donato, *Stockholmis* a. 1346, crastino b. *Marie Magdalene* a Rege MAGNO liberaliter impertita, in qua dicit Rex: "Igitur tenore presencium
"constare volumus universis, tam presentibus quam futuris, quod nos
"bona dicta *Keris*, in Parrochia *Nummis*, Dyocesis Aboënsis, per venerabilem patrem Dominum *Hemmingum*, Divina miseratione Episcopum ibidem, debite, iuste & legaliter acquisita, & ad usus honorumque ecclesie sue Aboënsis predictæ pia consideratione collata, cum eorum bonorum adjacenciis universis, nullis penitus exceptis, quocunque nomine censeantur, familiisque & personis in iisdem bonis commorantibus, sub nostram protectionem recipimus, in tutela gratiam specialem dantes, concedentes & tenore presencium declarantes bona predicta, cum familiis & personis in eisdem existentibus, ab omnibus exhibitionibus, impositionibus & aliis solutionibus quibuscunque, ordinariis aut extraordinariis, juri nostro Regio debitis, etiam si generale subsidium de toto regno requiri, aut expeditionem nostram generaliter evocari contingat, libera penitus & exempta; &c."

quidem digna commemoratione judicamus, in subjectam notam conijcimus (162).

De

(162) *Medelby* quod prædium in parœcia *Korpo* quærendum esse supra (p. 15.) coniecimus, postea in Uplandix parœcia *Solna* situm fuisse, reperimus. Exstat enim in *Reg. Eccles. Aboëns.* fol. 155, sententia judicialis R. MAGNI, *Stockholmis a. 1354, feria quarta infra octavas ascensionis Domini, sub sigillo nostro ad causas lata*, qua "unam marcã terre in *Medelby Parrochia Solnâ Upsalensis Dyocesis*, "cum domibus, agris, pratis, pascuis, filvis, nemoribus, piscariis, "molendinis & molendinorum locis, agris jam seminatis & aliis quibuscunque eorundem bonorum pertinentiis, infra sepes & extra, quocunque nomine censeantur, *Domino Hemmingo -- Episcopo Aboënsi*, "qui nunc est, vel qui pro tempore fuerit," adjudicat, "ad ipsam *Domini* *Aboensem* per discretos viros *Hincechinum Wipperfördh, Andream Jonisfön & Petrum Westman*, empcionis & vendicionis & vendicionis titulo, videlicet pro quadringentis quinquaginta march denariorum antike monete Sueuice devolutum." Idem prædium (in quod propinqui ac hæredes quidam venditorum, juri suo omni, literis datis renunciabant, (ibidem Fol. 155 & 156 reperiuntur) libertate mox Rex donavit, literis Folio ejusdem Libri 155 exhibitis. Sed postea Villæ Regiæ (*Ladugården*) prope *Stockholmiam*, subjectum fuisse, aliis hic in *Finlandia* sitis prædiis ecclesiæ *Aboënsi*, permutationis jure tributis, infra docebitur.

Jånesfaari (hodie prædium equestre, *Rusthåll*) in *Hirvisalo* insula situm, Episcopus noster a. 1347 a *Göbolino Lou cive Aboënsi*, pro centum quadraginta marchis Sueve monete tunc currentis, emerat, ut literæ venditionis in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 99 exstantes, testantur.

Forsby, in parœcia *Kumo*, Episc. *Hemingsus* a. 1355 ab *Andrea dicto Van* (suspicio ipsum cognomen hic excidisse?) *Cive in Hulsby*, emisse reperitur. Vid. *Regist. Eccles. Ab.* Fol. 109.

Quod alios plures (colonos) Episcopus noster acquisivisse præterea dicitur, h. e. mensæ Episcopi comparasse, testimonio *Registri Eccl. Aboënsis* illud quoque confirmatur; ubi insulam quandam dictam *Præstô* in parœcia *Haliko*, & bona illa in *Nybygd* de quibus supra p. 221 sq. not (98) commemoravimus, ejus opera comparata fuisse, reperimus; cfr. l. c. Fol. 130. Etc. Curiam quoque *Kumo* (*Kumo-Gård*) prope *Forsby* ad Episcopum nostrum pertinuisse, ex literis ibid. Fol. 109 assertis discimus, ac piscaturam in *Lammais* (fluvii *Cumoënsis* catara-

De cæteris ornamentis quibus ecclesiam ditasse & condecorasse Aboënsē dicitur, præter ea quæ Auctor noster habet, (a quo sua recentiores hauserunt), nihil scimus (163).

Alio-

dia & gurgite nobili) quæ postea diu mensæ subsuit Episcopali, ejus opera acquisitam huic fuisse, verisimile est; in qua jus suum tribus literis, cum a Rege Magno tum a Berone Legifero datis a. 1347 & 1348, communicandum curavit, ibid. Fol. 108 & 109 (nec non 164) existentibus.

(163) *Mitra & Baculus* in Ecclesia Cathedrali adhuc asservantur; eadem vero esse quæ b. *Hemmingus* olim donavit, asserere haud audemus. Quod in ornamentis quibus illam ditavit, quæque sua pecunia ex oris exteris emisse dicit, eximias etiam vestes sacerdotales (Casulam &c.), *förträffelig måstestrud*, apud RHYZELIUM l. c. fuisse legimus, suæ sine dubio interpretationi debemus; veteres enim nominatim non recensent. Præterea ecclesiæ prædia quoque nonnulla donasse, reperitur. In cujus rei confirmationem sequentes subjungimus literas: "Universis presentes litteras inspecturis *Hemmingus*, Divina misericordione Episcopus Aboënsis, salutem in Domino sempiternam." (Deest sine dubio aliquid; *Novoritis* vel tale verbum). "Quod nos omnia bona in *Keris* juxta Abo sita, per nos partim acquisita emptione, partim pro nostro patrimonio, contuleramus, *mensē Episcopali* perpetuo possidenda, bona vero *Kowris* vulgariter nuncupata (in paræcia *Ma-jko*) deputamus perpetuo fabricæ Ecclesiæ Aboënsis; tali tamen conditione, quod successores nostri & capitulum permittant, Petrum Nichilson (Michilson?) & heredes suos bona quædam *Övraby* dicta, in Parrochia *Kirkioflåth*, quæ sibi contuleramus, perpetuis temporibus possidere, & de ipsis ordinare pro sue libito voluntatis. In quorum collacionis, deputacionis, possessionis & ordinacionis evidenciam, sigillum nostrum & sigillum Capituli Aboënsis presentibus sunt appensa. Actum & datum apud Ecclesiam Nummis anno Domini Milleesimo tricentesimo quinquagesimo primo, in crastino Vincentii martiris." Vid. *Registr. Eccles. Aboëns.* Fol. 118; cfr. ib. Fol. 104, & fol. 145, quæ posteriora loca docent, prædium *Öfraby*, quod olim ad Dn. *Ernvast*, Curatum in *Kyrkflått* pertinuerat, post ejus mortem, hæredibus suis consentientibus, cessisse fabricæ (*Byggnads-fonden*) ecclesiæ Aboënsis, sed ejus loco Episcopum substituisse prædium *Kowris* (ut proprius situm) quod sibi ipse acquisiverat.

Aliorum quoque liberalitate bona Ecclesiæ Cathedralis, hujus tempore Episcopi, nec omnino sine ejus studio & opera, insignibus aucta fuisse accessionibus, literarum quæ supersunt non paucæ, fidem faciunt (164). Em-
ta

(164) Sic ex donatione *Winichini*, Canonici quondam Aboensis, consentiente fratre suo *Henrico* etiam ejusdem Ecclesiæ quondam Canonico, & confirmantibus *Dethmaro* Curato in Berna atque *Jacobo Diäkn* (hæredibus, ut videtur suis), quorum literæ exstant, datæ a. 1343, 21 die mensis Februarii, cesserunt Ecclesiæ Cathedrali bona dicta *Trulszhwet*, sita in parrochia *Thenala*, nec non bona dicta *Brusaby* & *Myöfunda* in parrochia *Kymitto*. Vid. Reg. Eccl. Ab. Fol. 123; cfr. ib. Fol. 134. Ex testamento *Henrici Johannis Fabri*, Aboensis *Dyoces* presbyteri, factò a. 1344 in vigilia b. *Thome Apostoli*, eadem ecclesia acquisivit prædia in insulis dictis *Linitha* & *Vesikoski*, ib. Fol. 104. Ex donatione *Arengissonis Thureson* (facta *Viborgh. a. Dni 1351, crastino post diem Jacobi Apostoli*), accessit prædium *Lithioki* in parocia *Lundo*, altari b. *Virginis* proprie collatum: ib. Fol. 124. Ex donatione *Gunnonis dicti Sadhlamestare* & uxoris ejus *Cicilie*, heredes proximas non habentium, bona sua in *Villa Väsundæ*, parrochia *Hattula* situata, a. 1357, die b. *Georgii martiris*, eadem accepit ecclesia: ibid. fol. 151. Ex donatione *Birgeri*, Curati altaris beate *Virginis* in *Abo*, Provisorisque scolarium ibidem, a. 1359 in nativitate ejusdem gloriose *Virginis*, adepta fuit bona in villa dicta *Skuru*, parrochie *Poya*, in *Nylandia* sita: ibid. Fol. 144. Regis præterea *MAGNI* liberalitate, Ecclesiam Cathedralem bona quædam acquisivisse, quæ ad *Holmgerum* (s. *Holingerum*), Legiferum nescio cujus Provinciæ, pertinuerant, sed ob gravia sua (nescio quæ) delicta, fisco adjudicata fuerant, reperi-
mus; quæ in *Korosum* s. *Korusum* sita fuisse, inscriptio literis Regiis in *Registro Aboensi* præmissa, significat, his verbis concepta: *Littera libertatis, super bona in korosum, propter delictum Holmgeri Lagman acquisita*. Prædium significari *Korois* credas, quod etiamnum mensæ subjacet Episcopali? sed longe antea ad Episcopos pertinuisse, sequentes demonstrant literæ. "Omnibus presentes literas inspecturis Magnus "Divina miseratione Episcopus Aboensis salutem in Domino sempiter-
"nam. Cum propter labilem hominum memoriam ea quæ diu exco-
"gitata & acta sunt, faciliter traduntur oblivioni, nisi literarum testi-
"monio fuerint confirmata; idcirco notum facimus universis, quatenus
"nos ex consensu Capituli nostri cum Olavo presencium exhibitore,

ta etiam in ecclesiæ hujus ulum prædia fuisse reperi-
L 1 mus

“quandam commutationem terre feceramus, sub hac condicione: quod
“dedimus medietatem agrorum nostrorum cultorum in *Ränthämäki*,
“medietate illorum, cum omnibus aliis vulgariter dictis Lindhum ad
“usum nostrum & Ecclesiæ retenta & reservata; de eodem vero Olavo
“omnes agros suos in *kurusum*, cum ceteris aliis minus curatis, & cum
“quodam alio spacio terre vulgariter dicto Löt, ad perpetuam Ecclesiæ
“nostre possessionem recipientes. In cujus facti testimonium firmitus &
“perpetuam ratificationem, Sigillum nostrum, una cum sigillo Capitu-
“li nostri, presentibus est appensum. Datum anno Domini MCCCIII:º
“in vigilia Pasce”. Exstant in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 120. Literas nu-
“per commemoratas R. MAGNI etiam subijcimus: “Omnibus presentes
“literas visuris *Magnus*, Dei gracia Svecie, Norvegie & Scanie Rex,
“f. i D. f. Cum bona quolibet pro delictorum emendis per delinquen-
“tes quoslibet fisco nostro Regio legitime persoluta, redimi redem-
“cione, vulgariter dicta Byrdabudh, fisco nolente nequaquam valeant
“vel consueverint per delinquendum heredes, seu alios quoslibet suc-
“cessores, Isque qui in jus alterius succedit eodem cum ipso jure seu
“privilegio uti debeat & gaudere; tenore presencium decrevimus &
“etiam declaravimus, prædia seu bona per *Holmgerum Lagman* eccle-
“siæ Aboensi ex nostra donacione pro suis delictis gravibus exsoluta,
“nequaquam per quemvis suum heredem vel successorem posse pe-
“cunia vel aliis rebus redimi, nisi quatenus ex ipsius ecclesiæ & pre-
“latorum suorum beneplacito processerit & consensu. Datum Ludose,
“sub Sigillo nostro, anno Domini MCCCL primo, decima die mensis
“Octobris.” Quas Patris literas Rex ERICUS, suis confirmasse, iisdem
“adjecis, reperitur, dat. in *Castro Aboensi* anno Domini MCCCLVII:º
“in profesto natiuitatis beate Virginis. Fol. eod. Quia utrarumque ta-
“men harum literarum exemplum literis illis Episcopi Magni in veteri
“libro proxime adjunctum reperitur; existimari debet, prædium Korois,
“ut erant olim in minutas particulas agri divisi, non totum ad Eccle-
“siam sive Episcopum pertinuisse, antequam *Hemmingi* nostri studio re-
“liquæ etiam partes Regia liberalitate adjicerentur? Verum sic quoque
“turbat nos schedula, ibidem Folio 131 & sequente inserta (hanc in-
“scriptionem præferens: *Nota de Kärkis*), cujus exemplum tale est: “No-
“verint universi, quod nos *Hemmingus*, Divina miseratione Episco-
“pus Aboensis, constituimus reverendos viros Dominum *Henricum*, Pre-
“positum Aboensem, *Mathiam Kogh*, Legiferum, & *Johannem Pe-*

mus (165); quæ nec Pontificiæ benignitatis documen-
tis

"dherſon, Prefectum in Kuuſto, noſtros legitimos procuratores in ſoli-
dum, ad faciendum noſtro nomine quandam permutacionem bonorum
"Holingeri Lagman in kuraſum (Koroſum?) & bonorum Eccleſie Ca-
"thedralis in Kerkis, perpetuo duraturam: ratum & gratum habituri
"quicquid per eos factum fuerit in premiſſis. Datum ſub ſigillo no-
"ſtro, anno D:ni MCCCLVI, in preſento ſancti Petri ad vincula." Ac-
cepisse quoque Eccleſiam Cathedralem prædium aliquod ex teſtamento
Torſtani Curati Eccleſie Viborgh, certum habemus; cujus teſtamenti ex-
emplum, quod alio loco accurate typis exſcribendum curavimus (Vi-
hang til Tidn. utg. af et Sällſkap i Åbo, 1785, p. 25, ſq.), hic repe-
tere opus non eſt.

(165) Argumenti loco, atque aliis etiam nominibus, ſequentes li-
teras ſubjungimus: "*Jak Narvo Ingiuſſon, Riddare, Fogete j. Fin-
"lande, kânes met theſſo opno breffue, oc gôr jac thet allom mannom
"viterlikt, badhe thôm nw lifua oc thôm ſom åpter koma, at jac haf-
"uer lateth Domkirkionne ij Abo för ſiw leſther rogh, ſom jac henne
"gåldſkillogher var, oc låſthen tha galt ſåmpthan marker peninga, alt
"thet godz jac aatthe ij Borgaa Soken ij Metho, oc ſwa alt thet godz jak
"ſick aff Olaff Thådekomagh, oc ſwa alt thet godz jac aatthe ij Perno
"ſoken, thet hafuer jak henne lathet oc wnth til åverdeliga ågho; aff-
"håndher jak mik oc minom arvingiom thôm godzen, oc ågnar the fo-
"reſagdo Kirkio, met allom tillaghom, ſkoghom, vatnom, ångiom, å-
"krom, når åller fiårre, ångom undantaghom ther thôm tilligger åller
"hafuer tillgath: oc hwat godzen bårå åru ån Roghen, thet vare ſancto
"Henrico til hedher giort ok giſſuet, oc minne ſiål til nådha ok aflöſn
"minna ſynda, hvat thet håldher år ij rörlikom ſtykkiom åller orörel-
"ikom, tha vare the ſama kirkia åverdelik åghande at thôm ſama god-
"zom, oqualdom fore mik åller nokrom minom arvingiom åller åpther-
"komandom. Ath thet ſwa myklo viſfare ok faſtare ſe, ok til vitnis-
"byrdh, tha hångher jak mith incigle fore thetta breff, ok met mik
"Pådher Flöriczſon: (an Röriksſon?), Vilikin Domare, Ulphard aff
"Kwſto, Hannus Kölnare, Gözöka Pren, ok Hannus Kamen, Borga-
"meſtare ij Abo, therå incigle fore ſåchia. Scriptum in Caſtro Aboenſi
"anno Domini MCCCLX tercio, Dominica Trinitatis." Reg. Eccleſ. A-
boenſis Fol. 145*

etis caruit, Indulgentiis amplissimis (166) a Papa Innocentio VI a. 1353 aucta.

Hierarchia vero constituenda atque stabilienda consilia, ab antecessoribus suis concepta, nostrum strenue magnoque successu fuisse persecutum, multis documentis evincitur: quo fere trahenda est laus a Rev. RHYZIO ei impertita, toto quo regimini Dioeceseos praefuit tempore, diligenter & feliciter omnia quae ad honorem & commodum illius pertinere sciret, promovisse; quomodo scilicet de Episcopo Ecclesiae Pontificiae, quem ut albo Divorum adscriberetur meruisse sui judicabant, existimare decet. Itaque de Cleri redditibus juribusque stabiliendis & augendis, vehementer sollicitum fuisse, reperimus. Qua de re testantur edicta quibus pendendum accurate Decimarum officium incolis cum Careliae tum Ostrobotniae septentrionalis, una cum R. MAGNO inculcavit (167); literae quibus tam portionem cibariam

L 1 2

(Mat-

(166) CXL dierum diei Nobil. A CELSE, qui hujus Bullae munit, (*Apparat. ad Hist. Sweo-Goth. Sect. I. p. 125*); longe vero uberiores exemplum promittit quod in *Registro Eccl. Aboënsis* Fol. 66 habetur, nempe unius anni & quadraginta dierum. His scilicet verbis literas suas finit Pontifex: "Omibus vere penitentibus & confessis, qui in nativitate, epyphanie, cene, resurrectionis & ascensionis Domini, pentecostes ac in quatuor principalibus beate Marie Virginis, nativitate beati Johannis baptiste, sancti Henrici martiris, cujus ipsa est ecclesia vocabulo insignita, ac celeberrime omnium Sanctorum, & anniversariis dedicationis ejusdem ecclesie, praefatam ecclesiam devote visitaverint annuatim, unum annum & quadraginta dies de injunctis eis penitentiis, singulis videlicet festivitatum celebritatis & dedicationis ipsarum diebus, quibus ecclesiam ipsam visitaverint, ut praefertur, misericorditer relaxamus. Datum Avenione III iduum Novembris, Pontificatus nostri anno primo."

(167) Edictum utrumque, a R. MAGNO & Episcopo Hemmingo conjunctim promulgatum, quale legitur in *Registro Eccles. Aboënsis* Fol. 57 -- 60, (ubi Episcopum Conradum Bitz a. 1470 & 1478 eorum-

(Matfott) quam Decimas accurate & tempestive exhiben-

dem exempla sua cura descripta suoque testimonio munita & ad incollas utriusque provincie missa, sua de novo confirmasse auctoritate videmus) typis diligenter exscriptum alibi dedimus (Tidn. utg. af et Sällskap i Åbo 1785 N:o 11 & N:o 12; cfr. Bihang p. 74 sqq.). Quod vero hæc edicta exarata esse in subscriptione proditur Stocholm aarum epter Herrans byrd MCCCXXXV pa Warfrua dag nativitatits (d. 8. Septembris), manifesto tribuendum est mendo; eo enim anno Hemmingum sedem Episcopalem nondum occupasse, sed Episc. Benedictum anno adhuc 1338 vixisse, supra docuimus (cfr. p. 224. not. & p. 250 sq.). Aut igitur in Episcopi nomine erratum fuit, atque Hemingi pro Benedicti irrepsit, (quod eo facilius credi potest, cum sæpe non nisi primam nominis literam, B. aut H., in exemplis edictorum & literarum exprimere, moris olim fuisse, artis Diplomaticæ peritis notissimum sit); quo facto non ad hunc Episcopum, sed ad antecessorem suum Benedictum, hæc edicta referri debeant? aut in anni notâ, numeris in exemplo utroque expressa, error a librario commissus fuit; quod contingere facillime potuisse, ita ut ex, gr. MCCCXXXV pro MCCCXXXXV (1335 pro 1345) male jam legatur, nemo negare potest, in his rebus non plane hospes? Posterior ratio nobis verisimilior videtur; quod post procuratas jam a. 1329 a Benedicto Episcopo literas Regias, quibus Decimarum accurate pendendarum officium incolis earundem harum provinciarum fuit impositum, (cfr. supra p. 230 sqq. not. 106 & 108) minus videtur necessarium fuisse, ut sexennio post idem rursus reiteretur mandatum; quod novum Episcopum renovandum & diligentius explanandum curasse, potius credas? Ulcus hoc loco esse, MESSENIUS jam vidit: quare Tomo quidem X Schondia suæ (p. 15.) anno 1335 scripta fuisse hæc edicta ait, ideoque ad tempora sedentis Episcopi Benedicti refert (nomine tamen ejus non expresso), sed Tomo III p. 9, Episcopo Hemmingo illud de Ostrobotniensium Decimis tribuens, anno demum 1341 fuisse promulgatum (ex conjectura putamus?), doctet; alterum autem (quo admonitos fuisse dicit Carelos eeu Neophytos in fide Catholica, constantia in suscepta nuper religione & decimarum fideliter Deo solvendarum), adhuc serius, a. 1347, scriptum asserit, ib. p. 16, & Chron. Rhythm. Finl. p. 30. Idem, primum edictum a R. Magno & Episc. Benedicto ad Ostrobotnienses de re eadem missum quod a. 1329 fuisse exaratum, nostrum exemplum (in Reg. Eccles. Ab. reperiundum) ostendit, ad annum sequentem (1330) ibid. T. X, p. 14, (ex errore, ut videtur), refert.

bendas severe sæpiusque Nylandiæ incolis mandavit (1689),
L 1 3 alia-

(1689) Apud hos enim maxime, (ut & reliquos colonos *Suecicos*) de quantitate hujus tributi turbas atque lites existisse, ex documentis supra (p. 129, not. 56) allatis, patet. Literas ipsas Episcopi subjungimus: "*Hemingus* Divina miseratione Episcopus Aboensis, discretis & dilectis in Christo universis & singulis Clero & Populo Nylandiam inhabitantibus in jure *Helsingonico*, in Domino dilectionem & salutem. Relatum est nobis per homines fide dignos, quod olim orta contentione inter Clericos & Laycos super *Mathskuth*, quod in rebus diversis exhibebatur, videlicet in pane, carnibus siccis, piscibus & butiro: nam habentibus aliquid istorum, alia defecerunt, & inde vexationem non modicam per suspensionis & interdicti & excommunicationis sententiam pertulerunt, Diffinitum erat per Episcopum qui tunc erat, ex communi consensu cleri & populi, X marchas butiri predictorum rerum diversarum (loco?) fore annuatim a quolibet rustico exhibendas. Cum igitur similis controversia, proh dolor, nunc suborta consimili remedio dinoscitur indigere, Decernimus illas X marchas butiri nunc sicut prius, loco *Mathskuth*, fore sine contradiccione quolibet exhibendas, non obstante quod Dominus noster Rex per malivolos pacis emulos informatus, se verbaliter de isto negotio aliquantulum intromisit, non sententiando, cum hoc non potuit, eo quod laycis quamvis religiosis, disponendi de rebus ecclesie nulla attributa sit potestas, quos obsequendi astringit necessitas, non auctoritas imperandi: neque Dominus noster Archiepiscopus in presenti negotio aliquid immutavit, ad quem super talibus pertinet immutatio facienda, nisi prescriptio legitima Clericos defensaret, a qua defensione consulimus & precipimus eos nunquam recedere, si velint penam debitam dilapidatoribus & jus ecclesiasticum negligentibus (constitutam?) evitare. Idcirco de omnibus & singulis jam restantibus nunc & deinceps in futurum Vos Clerici predictum *Matiskot* in butiro exigatis, contumaces per Censuram Ecclesiasticam compellendo, & vos layci hoc devote & fideliter exhibere curetis, non curantes consilia malivolorum, vobis potius vexationes atque dampna quam utilitates & profectus (contrahentia?). In Christo valete. Datum & diffinitum ymo potius informatum, anno Domini MCCCXLIX, in octava Apostolorum Petri & Pauli, nostro sub sigillo." *Regist. Eccles. Ab.* Fol. 10. sq. Quas literas aliis postea confirmavit & porro inculcavit, hujus exempli: "Vos omnes & singulos in Christo dilectos Nylandie commorantes, saluta-

aliaque non minoris severitatis, Sigurdo Canonico Aboen-

mus in eodem Domino Iesu Christo; & quia post informacionem vobis per nos factam acquievistis sanis nostris consiliis, ymo verius preceptis Dei, dicentis in Euangelio; reddite que sunt Regis Regi, & que sunt Dei Deo; justum est, ut hec premissa & promissa efficaciter impleantur. Volumus igitur & mandamus, quatenus *Mathskuth Decem marcarum butiri, vel earum valor, una cum aliis minutis obventionibus restantibus exhibeatur sacerdotibus infra festum sancti Henrici proxime nunc futurum: Decime vero tam ecclesie quam sacerdotales infra festum purificationis nunc proximum integraliter deferantur ad ecclesiam, sub clavibus tutorum & presbiteri reponende. Alioquin contumaces singuli erunt rei in tribus marcis & exclusi ab ecclesie liminibus, donec fecerint quod tenentur. Quicumque vero temerarie presumpserit auctoritate propria suas decimas usurpare sibi titulo empcionis vel quovis alio modo, ad Ecclesias non delatas & repositas, ut est dictum, tanquam raptor utique puniendus & exclusus ab ecclesie liminibus donec satisfactione premissa fecerit quod tenetur. Dominus vero Johannes de Tendalia, Canonicus Aboensis, assumpto secum Domino Remboldo de Karis habeat provisionem hoc anno medietatis Decimarum sancto Henrico debitarum, & satisfaciat fabrice Ecclesie Aboensis. In Christo valete. Scriptum Borghaa anno Domini MCCCCLX secundo, sabbatho infra octavas epyphanie, nostro sub secreto." Ib. Fol. 10. Utrisque vero his literis tempore priores alie videntur Ib. Fol. 11, sine temporis nota expressa, occurrentes, quas etiam adjungimus: "Hemmingus Divina permissione Episcopus Aboensis dilectis in Christo universis, Clero & populo Nylandie commorantibus dilectionem in Domino & salutem. Quia ut intelleximus, aliqui vestrum contra sententiam & statutum venerabilis patris Domini Ragvaldi, felicitis memorie quondam Episcopi Aboensis, decem marcas butiri pro Maskut renunt exhibere, quidam etiam vestrum in exigendis mortuariis pro mortuis tam minoribus quam senioribus, nimis parochianos suos gravant; Nos volentes juxta officii nostri debitum, occasionem dissensionum & gravaminum amputare, pacis vero & amicitie inter vos samenta nutrire, predictum Domini Ragvaldi, predecessoris nostri, sententiam ac statutum innovamus ac etiam confirmamus, precipientes in virtute sancte obediencie, quatenus in singulis decem marcas butiri pro Mathskuth, quinque vero oras denariorum Sveorum monete nunc currentis pro mortuariis adultorum, duas vero oras pro XII annorum usque ad*

Ensi (simul Curato, ut videtur, in *Finskröm*, & Præposito fortassis Alandiae?) missæ, cavillationesque Alandorum, sanctissimo Decimarum juri adversas, graviter coercentes (169). Magistratus quoque civilis opem in hujusmo-

"XV annos completos, unam vero oram pro septennibus, pro infantibus vero loqui scientibus duos solidos, pro minoribus vero quot pro lubitu volueritis, nisi sint hereditatem plenariam assecuti, in quo casu sicut adulti mortuaria plene dabunt; pro benedictionibus vero & introductionibus nubencium 4 solidos, pro introductionibus post partum unam oram, & in utroque casu candelas vestras proprias eis debebitis assignare, & exhibere curetis, prout Censuram Ecclesiasticam volueritis evitare: & vos Sacerdotes, sub sententia nil amplius exigatis. In cuius confirmationis & declaracionis evidentiam &c."

Hoc loco monendum ducimus, sententiam quam supra (p. 191) MESSENI auctoritate decepti (qui in rebus ad Ecclesiasticorum apud majores nostros jurium cognitionem spectantibus gravis nobis visa fuit) proposuimus, nempe portionis cibariæ, Matstott, de qua tot tantæque lites actæ sunt, aliquam partem ad Episcopi mensam pertinuisse, minus nunc probabilem nobis videri; potius totam Curatis Ecclesiarum cecidisse, censemus. Confirmari MESSENI definitio nobis videbatur literis a Johanne quodam in Steensböhle a. 1340 Hemmingo nostro datis (quas supra pag. 251, not. 147 exhibuimus), quibus testatur se debere Episcopo dare quolibet anno XX marcas denariorum --- de exactione in parochia Borga & Capellis sibi annexis, nomine illius (cujus aut exactorem fuisse, aut redemptorem credas) percepta: jam vero hos redditus ex Decimis Episcopalibus, & butyri portione dicta Sörematæ, Episcopo per totam Nylandiam pendenda influxisse, existimamus. Cfr. sup. p. 230, not. 108. Bihang. til Tidn. utg. af ett. Sällsk. i Åbo, 1785, pag. 97, sqq. & p. 119, 120, 121.

Nec jam conjectura nobis placet, quam eodem loco, not. (54) proposuimus, verba Legis Westrogothicæ ibidem adducta, Curato nullam partem Eleemosynæ, quæ die Maskotationis (Maskotudag) altari imponebatur, concedentia, has oblationes Episcopo fortassis cecidisse, innuere? Vox *Allmofo*, pauperibus tributam hanc liberalitatem fuisse, potius indicare videtur? licet dubium utique creet, quod die Maskotationis hæc inprimis colligeretur Eleemosyna?

(169) Exstat in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 2, hujusmodi: "*Hemings permissione Divina Episcopus, reverendo viro, in Christo dilecto, Do-*